

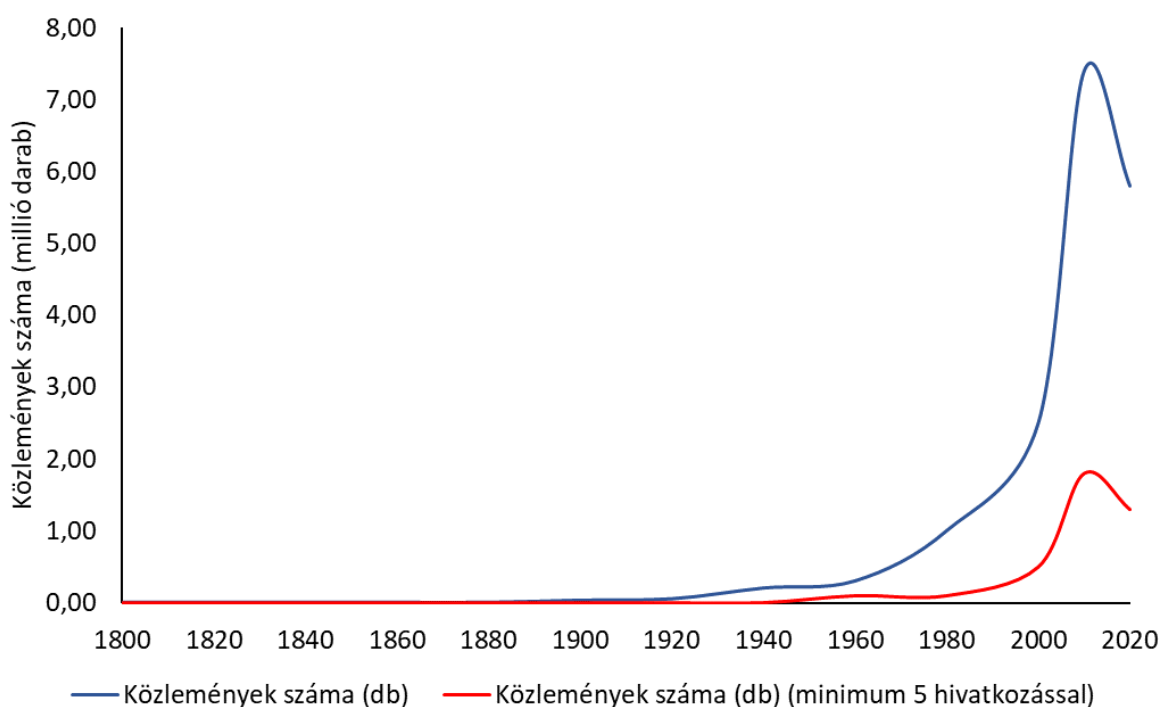
A szakértői bíráló reneszánsza: eljött a változás ideje¹

Sasvári Péter²

Link: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.26194.32964>

Bevezetés

A szakértői bíráló gazdag, évszázados múlttal rendelkezik. Gyökerei a XVII. századi tudományos iskolákig és társaságokig vezethetők vissza, ahol a tudósok összegyűltek, hogy egymás munkáját értékeljék. [Hooper tanulmánya](#) [1] azt sugallja, hogy a szakértői bíráló valamilyen formában már korábban is létezett. [A „szakértői bíráló” kifejezés és a folyamat, ahogyan ma ismerjük, azonban jóval később alakult ki, és csak a XX. század végén vált a tudomány központi részévé.](#) [3] A tudományos környezet is jelentősen átalakult, amit a publikált cikkek mennyiségének folyamatos növekedése jellemez.

1. ábra: A tanulmányok száma az idő függvényében. A tanulmányok száma az évek során exponenciálisan megugrott [4]

¹ Az alábbi közlemény a Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar gondozásában megjelenő **Államtudományi Hírlevél** Tudományos sarok rovatában jelent meg. A korábbi hírlevelek elérhetőek az alábbi honlapon keresztül: <https://antk.uni-nke.hu/kutatas-tudomanyos-elet/allamtudomanyi-hirlevel/allamtudomanyi-hirlevel-2023>

Az oktatási anyagnak szánt tanulmány **The Peer Review Renaissance: An Urgent Call for Transformation**, https://scholarlykitchen.sspnet.org/2023/10/12/the-peer-review-renaissance-an-urgent-call-for-transformation/?informz=1&nbd=&nbd_source=informz alapján készült.

² Egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Közszervezési és Infotechnológiai Tanszék, 1083 Budapest, Ludovika tér 2. E-mail: Sasvari.Peter@uni-nke.hu

Van azonban elég lektor, akik elvégzik ezt a munkát? Továbbá elég hatékony-e a szakértői bírálati folyamat a publikált cikkek pusztá mennyiségének kezeléséhez?

[A nemzetközi kutatási együttműködések száma is folyamatosan növekszik: 2015 és 2019 között 22%-ról 24%-ra emelkedett](#), [5] és az [interdiszciplináris együttműködések számában](#) [6] szintén növekedést tapasztaltunk. A szakértői bírálók vajon megértik-e az ilyen kutatások bírálatával járó kulturális árnyalatokat? Továbbá, rendelkeznek-e megfelelő szakértelemmel az interdiszciplináris kutatási területek értékeléséhez?

Az eLife-hoz és az F1000-hez hasonló platformok megjelenése, nem is beszélve a preprintekről, vitákat indított el a szakértői értékelés alapvető természetéről. Egyesek aggódnak a kutatás integritása miatt, míg mások örömmel fogadják a felgyorsult publikációs időket.

Ezért sokféle nézet létezik arról, hogy a szakértői bírálat milyen értéket ad a publikációs folyamathoz. Egyfelől megemlítik, hogy [nem teljesíti azt, amire hivatott](#), [7] azaz a kutatás minőségének és integritásának fenntartását, másfelől pedig bizonyítékokat találunk arra, hogy nemcsak a kézirat minőségének javításában segít, hanem a [magas idézettséggel rendelkező publikációk kiválasztásában is](#). [8]

A kritikusok

„Ha a szakértői bírálat egy gyógyszer lenne, soha nem engednék a piacra” – mondta Drummond Rennie, a *Journal Of the American Medical Association* főszerkesztő-helyettese, aki az 1989 óta megrendezett nemzetközi szakértői értékelési kongresszusok kulcsszereplője. [Szerinte a szakértői értékelés azért nem jutna ki a piacra, mert nincsenek meggyőző bizonyítékok az előnye alátámasztására, és sok bizonyíték mutat rá a hiányosságaira](#). [9]

Adam Mastroianni ráadásul a [The Rise and Fall of Peer Review \[A szakértői értékelés felemelkedése és bukása\]](#) [10] című cikkében kérdéseket tesz fel azzal kapcsolatban, hogy a bírálók miért nézik el gyakran az alapvető hibákat és a nyilvánvaló csalásokat. Ennek egyik oka az lehet, hogy valószínűleg soha nem nézik át az általuk értékelt tanulmányok alapjául szolgáló adatokat, pedig a hibák és a csalárd gyakorlatok a legnagyobb valószínűséggel ott kerülnek felszínre. Véleménye szerint a szakértői értékelési rendszer bevezetése akaratlanul is ösztönözhetette a megkérdőjelezhető kutatási gyakorlatokat. Egy olyan kutatási környezetben, ahol arra törekszünk, hogy publikáljunk egy tanulmányt, és egy bíráló módosításokat vagy további vizsgálatokat kér, ez jelentős nyomást gyakorolhat. Ez a nyomás esetlegesen a tanulmány kiigazítását eredményezheti, például adatmanipulációt, a kedvezőtlen eredmények kihagyását, vagy különböző szempontok vagy feltételek kiterjedt vizsgálatát a kívánt eredmény eléréséig, gyakran annak az árán, hogy a kevésbé kedvező eredményeket figyelmen kívül hagyjuk.

A szakértői bírálati eljárással kapcsolatos véleményekre reagálva Fabio Casati, a Trentói Egyetem informatika professzora, aki 20 szabadalommal rendelkezik, és aki egy olyan folyóirat megalkotója, amely megszüntette a publikáció előtti szakértői bírálatot [ún. liquid journal], szintén úgy véli, hogy kutatásaik feltárták a hagyományos rendszer hiányosságait. [Casati szerint](#) [9] számos tanulmány kap kedvező értékelést a szakértői bírálóktól, de végső soron korlátozott befolyással bírnak a saját területükre. Ezzel szemben számos átlagos értékelésű tanulmánynak sikerül jelentős hatást gyakorolnia.

Ezen túlmenően a szakértői értékelést kritikák érik amiatt, hogy egy-egy tanulmány átnézése és közzététele sokszor több mint egy évet vesz igénybe. Az ezzel járó költségek is igen magasak. Nehéz adatokat szerezni a tényleges költségeiről, főként azért, mert a bírálók gyakran díjazás nélkül dolgoznak. Az [alternatív költségek azonban magasak](#), [11] nevezetesen a bírálatra fordított jelentős idő, amelyet

produktívabban is fel lehetett volna használni olyan tevékenységekre, mint például az eredeti kutatások végzése.

Továbbá a szakértői bírálat megjegyzései nem mindig következetesek. Annak ellenére, hogy ezt általában egy rendkívül objektív folyamatnak tartják, amely mások munkáját véleményezi, végső soron az a bíráló szubjektív nézőpontján múlik, amely ritkán lehet teljesen következetes. Ahogyan az emberek véleménye is eltérhet, amikor egy filmet értékelnek: az egyiknek tetszik, a másoknak nem – a szakértői értékelés sem különbözik ebben a tekintetben. Ezek a következetlenségek a visszajelzésekben gyakran zavarba ejtőek lehetnek a szerzők számára.

A szakértői értékelés ki van téve a hírnév miatti torzításnak is, [12] amikor az elismert szerzők nagyobb elismerést kapnak a munkájukért, mint a kevésbé ismertek, függetlenül a tanulmányhoz való tényleges hozzájárulásuktól. Mivel elfogultságokról beszélünk, nem szabad figyelmen kívül hagyunk az angol nyelvet nem anyanyelvi szinten beszélők tapasztalatait, amikor arra törekszenek, hogy az általuk választott nemzetközi folyóiratokban publikáljanak. A kritikusok azzal is vádolták a szakértői bírálókat, hogy a szerzők neve vagy hovatartozása alapján feltételezéseket alkotnak a tanulmány minőségéről. [13]

Végül pedig él az a meggyőződés, hogy a szakértői értékelés visszatartja a negatív eredmények közzétételét. Ha azonban a kutatási kérdés érvényes és a válasz megvan, az eredmény jelentősége nem függhetne attól, hogy az pozitív vagy negatív.

Elavult a szakértői bírálat?

Mindezen kritikák fényében foglalkozunk tehát azzal a kérdéssel, hogy elavult-e a szakértői bírálat. A válasz egy határozott nem. Nem is lehetne, figyelembe véve nélkülözhetetlen szerepét – a kutatás minőségének és integritásának fenntartását.

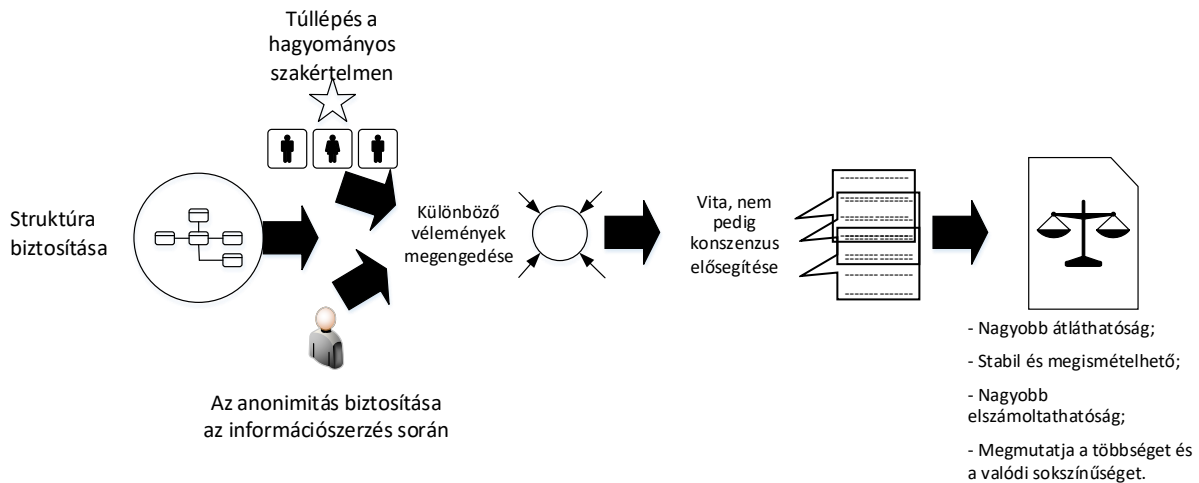
A szakértői értékelés jelentősége a tudás terjesztésének minőségellenőrzési mechanizmusaként betöltött szerepében rejlik. Olyan, mint egy teaszűrő. Képzeljünk el egy csésze teát, amelyet még nem szűrtek le. Nehéz lenne meginni. Egy olyan korszakban, amikor az információ szűkös és gyakran megbízhatatlan volt, a szakértői értékelés a tudományos felfedezések pontosságának és hitelességének biztosítására szolgáló eszközként jelent meg. A teaszűrőhöz hasonlóan kiszűri a hibákat, az elfogultságokat és a megalapozatlan állításokat, és egy könnyen fogyasztható tanulmányt hagy maga után. Azonban, ahogyan a teaszűrő sem szűr ki minden egyes kóbor tealevelet a csésze teánkban, úgy ez sem azonosít minden apró hibát vagy potenciális hiányosságot egy kutatási tanulmányban. Mindazonáltal jelentősen csökkenti annak a valószínűségét, hogy pontatlanságokkal vagy etikai aggályokkal teli tanulmányokkal találkozunk.

Bár az alkalmazott eszközök vagy módszerek idővel elavulhatnak, a szakértői értékelés alapvető célja változatlan marad. Valóban, a tudományos élet tovább fog fejlődni, ahogy a technológia fejlődik, a társadalmi elvárások változnak, és a kutatási gyakorlatok alkalmazkodnak az új kihívásokhoz. Ennélfogva a szakértői értékelés folyamatának is fejlődnie kell a változó időkkel együtt.

Ez a fejlődés megköveteli az alkalmazkodás, az innováció és a tapasztalatokból való tanulás iránti elkötelezettséget. A változások elfogadásával biztosíthatjuk, hogy a szakértői értékelés az elkövetkező generációk számára is az oktatási és tudományos vállalkozás szilárd és megbízható pillére maradjon. Bármilyen formában is létezik, továbbra is a kutatás minőségének és integritásának fenntartását kell szolgálnia. Átalakításának tudatosnak kell lennie, hogy a hatása nagy legyen.

A szakértői bíráló reneszánsza – min kellene dolgoznunk

Számos dolog történik a szakértői értékelés átláthatóbbá tétele érdekében. De olyan folyamatra van szükségünk, amely befogadó, sokszínű és együttműködő – amelyet úgy alakítottak ki, hogy a célját szolgálja.

2. ábra: Egy újragondolt szakértői bírálati folyamat [14]

Számomra egy ideális világban minden kutató egyenlő esélyt kapna a szakértői értékelésre. A világ minden országában egyenlő arányban lennének jelen a szakértői bírálók. Talán a mesterséges intelligencia (MI) alapú bírálói megfeleltetési rendszerek lehetővé teszik ezt?

Ráadásul a nyugati országok kutatói rendkívül nagy keresletnek örvendenek kutatási tanulmányok bírálójaként. [15] Az IOP Publishing által végzett felmérésből, [16] amely felölel világszerte több mint 1200 kutatót, kiderül, hogy a nyugati országokban még a legtapasztaltabb bírálókon is fáradtság jelei mutatkoznak a bírálati felkérések pusztá mennyisége miatt. A felmérés szerint Németországban, az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban a bírálók 40%-a úgy véli, hogy elárastják őket a bírálati felkérések. Ezzel szöges ellentétben a kínai bírálóknak csupán 12%-a számolt be arról, hogy túlterheltnek érzik magukat a bírálati felkérések miatt, míg az indiai bírálók 28%-a úgy nyilatkozott, hogy több idejük van a szakértői bírálati tevékenységekre. Ezek a statisztikák azt tükrözik, hogy a bírálók kiválasztásának sokfélesége nem valósul meg. Hogyan dolgozhatunk egy olyan jövőért, amelyben a folyóiratok szerkesztőbizottságai globális és a nemeket is figyelembe vevő megközelítést alkalmaznának?

Ez nemcsak egyenlő esélyeket biztosít, hanem különböző nézőpontokat is lehetővé tesz, ami hozzájárul a tanulmányok minőségének javításához.

Fontos szempont annak megértése, hogy a tudományos világ milyen módon zavarhatja meg a szakértelem hagyományos koncepcióját. [17] A cél a földrajzi és nemi inkluzivitás előmozdítása, ezáltal a tehetségbázis bővítése, hogy az egyének részt vehessenek a tudományterület értékelésében és a tudományhoz való hozzájárulásban.

Hogyan teheti hatékonyabbá az emberi szakértelem és az MI kombinációja a szakértői bíráló folyamatát? Olyan jövőt képzelek el, amelyben a mesterséges intelligencia nem fenyegetés vagy aggodalomra okot adó tényező, hanem a hatékonyság növelésének eszköze.

Mi a helyzet a publikálás utáni szakértői értékeléssel? Vajon fel fogja-e váltani a hagyományos formában történőt? Herron tanulmánya [19] azt javasolja, hogy a publikáció utáni visszajelzést adó olvasók

kellően nagy csoportjának segítségével a bíráló pontossága meghaladhatja a hagyományos szakértői értékelés pontosságát. Az ilyen modellek esetében nyilvánvaló kérdés, hogy miként biztosítható, hogy a bírálatra valóban sor kerüljön, és ne az önkéntességre és a véletlenre bizzák.

Végül, hogyan tudnak a szerzők és a bírálók összefogni és csapatként együttműködni, ahelyett, hogy ellentétes oldalon állnának? Hogyan folytathatnak a bírálók a folyamatos hozzászólásokat és megbeszéléseket a szerzővel a bírálati folyamat során? És milyen intézkedéseket tehetnek a szerzők és a bírálók, hogy összehangolják erőfeszítéseiket a közös cél érdekében, hogy a tanulmányt a lehető legjobbra pontosítsák?

Összefoglalás

Ez a szakértői bíráló reneszánsza nem pusztán egy cél, hanem a folyamatos fejlődés egyik útja. A folyamat során sok sikertelen kísérletre kerül majd sor. De minden egyes kísérlet egy lépéssel közelebb visz bennünket ahhoz a célunkhoz, hogy a folyamatot stabilabbá, hatékonyabbá, sokszínűbbé és együttműködőbbé tegyük.

Felhasznált irodalom

- [1.] Mark Hooper (2019): Scholarly Review, Old and New, *Journal of Scholarly Publishing*, Volume 51 Issue 1, October 2019, pp. pp. 63-75, <https://doi.org/10.3138/jsp.51.1.04>
- [2.] Roohi Ghosh (2023): The Peer Review Renaissance: An Urgent Call for Transformation, https://scholarlykitchen.sspnet.org/2023/10/12/the-peer-review-renaissance-an-urgent-call-for-transformation/?informz=1&nbd=&nbd_source=informz
- [3.] Robert Harington (2018): The Rise of Peer Review: Melinda Baldwin on the History of Refereeing at Scientific Journals and Funding Bodies, <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2018/09/26/the-rise-of-peer-review-melinda-baldwin-on-the-history-of-refereeing-at-scientific-journals-and-funding-bodies/>
- [4.] Michael Fire, Carlos Guestrin (2019): Over-optimization of academic publishing metrics: observing Goodhart's Law in action, *GigaScience*, Volume 8, Issue 6, giz053, <https://doi.org/10.1093/gigascience/giz053>
- [5.] Unesco Science Report 2021, Countries' top five foreign collaborators by number of scientific publications, 2014–2016 and 2017–2019, <https://www.unesco.org/reports/science/2021/en/dataviz/trends#:~:text=International%20collaboration%20is%20growing.,from%2030%25%20to%2035%25>).
- [6.] Ye Sun, Giacomo Livan, Athen Ma, Vito Latora (2021): Interdisciplinary researchers attain better long-term funding performance. *Commun Phys* 4, 263 <https://doi.org/10.1038/s42005-021-00769-z>
- [7.] Adam Mastroianni (2022): The rise and fall of peer review, <https://www.experimental-history.com/p/the-rise-and-fall-of-peer-review>
- [8.] Tobias Opthof, Ruben Coronel, Michiel J. Janse (2002): The significance of the peer review process against the background of bias: priority ratings of reviewers and editors and the prediction of citation, the role of geographical bias, *Cardiovascular Research*, Volume 56, Issue 3, pp. 339–346, [https://doi.org/10.1016/S0008-6363\(02\)00712-5](https://doi.org/10.1016/S0008-6363(02)00712-5)
- [9.] Richard Smith (2010): Classical peer review: an empty gun. *Breast Cancer Res* 12 (Suppl 4), S13, <https://doi.org/10.1186/bcr2742>
- [10.] Adam Mastroianni (2022): The rise and fall of peer review, <https://www.experimental-history.com/p/the-rise-and-fall-of-peer-review>

- [11.] Richard Smith (2006): Peer Review: A Flawed Process at the Heart of Science and Journals. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 99(4):178-182. <https://doi.org/10.1177/014107680609900414>
- [12.] Jürgen Huber, Sabiou Inoua, Rudolf Kerschbamer, Christian König-Kersting, Stefan Palan, Vernon L Smith (2022): Nobel and novice: Author prominence affects peer review, *Proc Natl Acad Sci U S A*, <https://doi.org/10.1073/pnas.2205779119>
- [13.] Adriana L. Romero-Olivares (2019): Reviewers, don't be rude to nonnative English speakers, <https://www.science.org/content/article/reviewers-don-t-be-rude-nonnative-english-speakers>
- [14.] Alexandru Marcoci, Ans Vercammen, Martin Bush, Daniel G. Hamilton, Anca Hanea, Victoria Hemming, Bonnie C. Wintle, Mark Burgman, Fiona Fidler (2022): Reimagining peer review as an expert elicitation process. *BMC Res Notes* 15, 127. <https://doi.org/10.1186/s13104-022-06016-0>
- [15.] Pola Lem Western peer reviewers most sought after and 'fatigued', <https://www.researchprofessionalnews.com/rr-news-world-2020-9-western-peer-reviewers-most-sought-after-and-fatigued/>
- [16.] What motivates reviewers? <https://iopublishing.org/peer-review-survey-insights/>
- [17.] Alexandru Marcoci, Ans Vercammen, Martin Bush, Daniel G. Hamilton, Anca Hanea, Victoria Hemming, Bonnie C. Wintle, Mark Burgman, Fiona Fidler (2022): Reimagining peer review as an expert elicitation process, *BMC Res Notes*. 2022; 15: 127, <https://doi.org/10.1186/s13104-022-06016-0>
- [18.] Daniel M Herron (2012): Is expert peer review obsolete? A model suggests that post-publication reader review may exceed the accuracy of traditional peer review, *Surg Endosc*. 26 (8):2275-2280. <https://doi.org/10.1007/s00464-012-2171-1>